

SUVREMENI ARHIVSKI PROBLEMI U PRAKSI FRANCUSKIH I NJEMAČKIH ARHIVA

Miroslav Kurelac

Kolikogod su arhivi u ovih deset posljednjih godina poboljšali svoj položaj u usporedbi s teškim stanjem pred rat i neposredno poslije njega, i uza sve to što su doživjeli izvjesnu obnovu i polet pronalazeći rješenja za probleme, koji su se pred njih postavili, ipak ti problemi ostaju i dalje aktualni, jer nisu prolaznog značaja, nego diraju duboko u samu egzistenciju arhiva.

Proširenje interesnog područja historijske nauke, povećanje pisane dokumentacije, promjene i reforme u upravi, te najzad proces podržavljenja i podruštvo-
vljenja ekonomije, postavili su pred suvremenu arhivistiku i archive niz problema, koji još uvijek traže svoje rješenje. Izvršenje arhivskih zadataka (skupljanje, ču-
vanje, sređivanje i obradba arhivske građe) postalo je mnogo složenije, i stanje biva često puta tako teško, da se i sama mogućnost tog izvršenja dovodi u pitanje. Po-
znato je, da nema prostora, gdje bi se pohranila ogromna količina dokumenata, da
nema dovoljno arhivističkog kadra, koji bi ih sredio i obradio, a poznato je i to, da
uništavanje arhivske građe uzima često silan zamah, tako da arhivi ne mogu tome
doskočiti oslanjajući se na stare metode i sredstva. Financijske snage arhiva ostaju
malene, nedovoljne i u velikom nerazmjeru s postavljenim zadacima. Arhivi ne
mogu pružiti potrebnu zaštitu arhivskim fondovima i vršiti u potpunosti svoju
dužnost prema historijskoj znanosti. Tako se dešava, da historijska građa čitavih
stoljeća ili pojedinih grana ljudske djelatnosti biva uništavana, ili joj prijete uni-
štenje, ili pak ostaje nesređena i još za dugi niz godina nepristupačna istraživačima.

Međutim, problem se nikako ne može i ne smije pojednostaviti (kako se to
katkada dešava) i svesti na pitanje finansijskih sredstava ili ratnih i poslijeratnih
vremena, premda su to veoma važni faktori, koji se nikako ne smiju zapostavljati.
Problem leži mnogo dublje. Postavlja se naime pitanje, da li su zadaci, koji se
nameću arhivskoj službi, u skladu s položajem, što ga zauzimaju arhivi danas, i
kakav odnos i orijentaciju arhivi treba da imaju s obzirom na promjene, koje su
se posljednjih desetljeća zbile u društvu i u kulturi.

Ta su pitanja nametnula potrebu jedne dublje i svestranije analize sa svrhom,
da se utvrde uzroci prikazanog stanja arhiva i potraži iz njega izlaz, drugim rije-
čima, da se pronađe način, kako bi se služba arhiva uskladila s prilikama i zahtje-
vima vremena, vodeći računa o dubokim promjenama u kulturi, društvu i ekono-
mici. Nije potrebno posebno isticati, koliko je takva analiza opravdana. Njoj su
nužno morali pristupiti arhivisti mnogih zemalja, i možemo kazati, da su u bitnim
stvarima došli do jednakih zaključaka, što sve govori o identičnosti arhivskih pro-
blema u svijetu. U tome su svakako naročito značajna i interesantna stanovišta

francuskih i njemačkih arhivista, njihovo uočavanje problema i donošenje rješenja. Te dvije nacije, s velikom arhivističkom tradicijom, zauzimaju vodeće mjesto u suvremenoj arhivistici, te se njihovi stavovi čine veoma vrijedni pažnje i vrlo su instruktivni. U njima se osim toga ogleda, na neki način, i suvremena problematika evropskih arhiva uopće.

Pred arhivistima obiju zemalja problem se pojavio gotovo u jednakom obliku. Direktor francuskih arhiva Charles Braibant iznio ga je još 1949 u svom predavanju »Francuski arhivi jučer, danas, sutra«,¹ održanom na Ecole des Chartes, a Dr. Georg W. Sante, profesor arhivističke škole u Marburgu i direktor arhiva u Hessenu, izrazio ga je u naslovu svog referata održanog na kongresu njemačkih arhivista 1954: »Arhivi između uprave i znanosti«.²

Analizirajući stanje arhiva u Francuskoj, Braibant naročito upozorava na nazočavanje arhivske službe unatrag jednog stoljeća i dovodi to u vezu s opadanjem položaja francuskih arhiva, koji se danas nalaze pod Ministarstvom Prosvjete i pod organima lokalne uprave u departmanima. On ističe, kako je važnost arhiva pred jedno i po stoljeće bila dobro poznata, i da je Revolucija »shvatila (ozbiljno) ulogu službe, kojoj su bili povjereni dokumenti nacije.«³ Pa i prije stotinu godina bio je direktor arhiva na čelu jedne od deset direkcija francuske uprave, koje su odgovarale današnjim ministarstvima. Iako Braibant ne gleda u tom problemu upravne podređenosti arhiva glavni uzrok njihova današnjeg stanja, on smatra, da bi položaj arhiva bio bolji, kad bi se oni nalazili možda direktno pod ministrom predsjednikom, dakle, vezani uz centralne organe državne uprave.

U Zapadnoj Njemačkoj postavlja se isti problem i, kako ističe Sante, rasprave oko toga pitanja nemaju kraja. I ondje se neki arhivi nalaze pod Ministarstvom Prosvjete, a neki pod organima državne ili lokalne uprave. Sam Sante smatra, da to pitanje, gledajući s financijskog stanovišta, nije tako odlučno, i da se razumijevanje, barem što se tiče materijalnih problema, može jednako naći kod jedne ili druge strane. Polazeći dalje u razradi toga pitanja, on se zalaže za neku vrstu samouprave arhiva, jer — kako kaže — »arhiv je više od upravne ustanove — on je također znanstveni institut, kojemu se ne može uskratiti samouprava.«⁴ Sante s pravom ističe, da takvo rješenje zahtijeva ne samo znanstveni karakter arhivske ustanove, već i sloboda u njezinu djelovanju. Njegova iskustva, kao direktora državnog arhiva u Hessenu, potvrđuju opravdanost toga stanovišta, koje svoje razloge nalazi u oslobođenju arhiva iz »birokratskih uzda« i u mogućnosti razvijanja »na svježem zraku«. Dakako, arhivi pri tom ostaju podređeni ministarstvu, ali ono daje zapravo samo opće smjernice.

Moglo bi se reći, da je to stanovište, za razliku od francuskog, njemačko, ali to mišljenje ipak ne dijele svi Nijemci u Zapadnoj Njemačkoj. Tako na pr. arhivisti hanzeatskih gradova (Hamburga, Lübecka, Bremena) drže, da podvrgavanje pod Ministarstvo prosvjete ili prosvjetni odjel dovodi do opasnog otuđenja između arhiva i uprave. U tom smislu Dr. E. Lehe, arhivski nadsavjetnik u Hamburgu, ističe na osnovu svojih iskustava velike koristi od podređenosti arhiva centralnim državnim instancama i smatra, da je to pravo rješenje položaja arhiva.⁵ Značajno je

¹ Ch. Braibant, Les Archives de France, hier, aujourd'hui, demain, Paris 1949.

² Dr. G. Sante, Die Archive zwischen Verwaltung und Wissenschaft. Der Archivar, Düsseldorf-Siegburg 1954, Heft 1.

³ Braibant, o. c., prema prijevodu I. Karamana (strojopis, str. 5).

⁴ Sante, o. c., str. 5.

⁵ Dr. E. von Lehe, Archiv, Verwaltung und Wissenschaft in den drei Hansestädten, Der Archivar, Düsseldorf-Siegburg 1954, Heft 1.

također, da je to pitanje riješeno u Istočnoj Njemačkoj tako, da su arhivi u upravnom pogledu podređeni unutarnjoj upravi (Abteilung für Innere Angelegenheiten); time su oni, kako ističu neki arhivisti, postigli jači položaj, nego u zemljama, u kojima su podređeni Ministarstvu prosvjete. Njihov znanstveni karakter, kažu spomenuti arhivisti, nije zbog toga stradao, već se on veoma ozbiljno shvaća.⁶ Uza sve to, poznato je, da se u Istočnoj Njemačkoj ulažu posebni naponi, kako u gore spomenutim okolnostima ne bi stradao naučni karakter arhivske službe. U tu svrhu obrazovano je, uz državnu arhivsku upravu, posebno savjetodavno tijelo, koje rješava znanstvene i stručne probleme arhiva, a sačinjavaju ga istaknuti arhivski stručnjaci i historičari. Osim toga je nadasve važno, da takva organizacija arhivske službe odgovara podržavljenju ekonomije i političko-upravnoj strukturi, kakva postoji u Istočnoj Njemačkoj.

Drugačije se problem postavlja u Francuskoj i Zapadnoj Njemačkoj, gdje drugačiji ekonomski, društveni i upravno-politički poredak traži drugačija rješenja. Ovdje kao da se arhivisti nalaze pred dilemom: da li naći jaču podršku arhivima u okviru »tendencija vremena, koje idu u pravcu jačanja centralističke i birokratske uprave«, ili postići bolji položaj arhiva ostvarenjem njihove samostalnosti i samouprave.⁷

Zanimljivo je pritom, da ni francuski ni njemački arhivisti nisu u svojim analizama spomenuli mogućnost nekoga trećeg rješenja. Oni nisu posvetili dovoljno pažnje jednom veoma važnom faktoru, koji postoji u njihovoj sredini, a može mnogo pripomoći u rješavanju ove dileme oko položaja arhiva. Radi se o nekim novim oblicima rada, koje su arhivi morali upotrebiti, da bi doskočili novim potrebama, a odgovaraju elementima i tendencijama podržavljenja i podruštvoavljenja ekonomskog i društvenog sistema u Francuskoj i Njemačkoj.⁸ Pokazalo se naime jasno, da arhivi ne mogu vršiti u potpunosti svoju službu, ako ostave po strani faktore ekonomskog, društvenog i kulturnog života, pa su morali iste djelatno uključiti u arhivsku službu — možemo čak reći, na neki način, i u arhivsku upravu. U Francuskoj su u tom smislu obrazovani Komiteti za zaštitu privatnih arhiva i Komiteti za zaštitu ekonomskih i društvenih arhiva, koji postoje kao posebna tijela unutar »sekcija novih službi«. Članovi su tih komiteta — uz direktora francuskih arhiva — predstavnici istaknutih obitelji, nacionaliziranih poduzeća, različitih privatnih poduzeća i tvornica, bolnica, socijalnog osiguranja, sindikata i t. d. Oni se brinu za arhive i sudjeluju u radu arhiva pomažući određenim akcijama, finansijskim sredstvima i savjetima. Kao kulturni faktor, koji utječe na upravu, treba spomenuti »Društvo prijatelja arhiva«. Ono okuplja učenjake, historičare, istraživače i druge ličnosti kulturnog i javnog života. To društvo utječe, doduše indirektno, na akcije arhiva i organizaciju njihove službe, a pomaže ih i finansijski. Na kraju, i škole vrše utjecaj na upravu putem posebne »edukativne službe«. Ona čini zasebno tijelo unutar arhiva, a rukovodi se u radu, između ostalog, i sugestijama, koje dobiva od svojih redovitih dopisnika — nastavnika sa škola.

Slični oblici rada postoje i u Zapadnoj Njemačkoj. Ondje su, u istu svrhu, obrazovane Komisije za zaštitu onih arhiva, koji ne pripadaju državi. Članovi su

⁶ Prof. Flach u diskusiji povodom Santeova referata, *Der Archivar* 1954, Heft 1, str. 23.

⁷ Sante, o. c., str. 6.

⁸ Dr. J. Đorđević, *Organizacija lokalne uprave u Francuskoj*, Komuna 1955, br. 2, str. 50—52.

Komisija: direktor zemaljskog arhiva, općinski arhivist izabran po federaciji gradova, predstavnici crkvenih arhiva, vlasnici privatnih arhiva (obitelji, poduzeća, tvornica), industrijskih i trgovačkih komora i zemaljske historijske komisije. Uloga i rad tih tijela nalik su ulozi opisanih »Komiteta« u Francuskoj.

Sve su to faktori, koji mogu značiti veoma mnogo pri uklanjanju jednostrane orijentacije arhiva i negativnih momenata, koji izvire iz njihove isključive ovisnosti bilo od uprave, bilo od prosvjetnih organa. Svakako se u tome mogu nazrijevati elementi jedne nove orijentacije arhiva, koja traži za arhive širu platformu, kako bi mogli izvršavati i razvijati u potpunosti svoje funkcije. Težnja za samostalnim, ali ne izoliranim položajem pritom je jedan od osnovnih zahtjeva, koji u spomenutim oblicima rada nalazi najrealniju podlogu; moglo bi se reći, da se u tome krije zametak spomenutoga trećeg rješenja, neke vrste društvenog upravljanja arhivima.

S pitanjem položaja arhiva usko je povezano pitanje vršenja službe u upravi i administraciji. Ta je služba privukla na sebe pažnju, jer arhivi, naročito francuski, žele u njoj naći čvrst oslonac, koji bi im osigurao potporu i prosperitet, a nezavisno od toga pojavila se potreba njezine reforme. Zanimajući i prezirajući katkada tu zadaću, arhivi nisu mogli s uspjehom riješiti mnogobrojna pitanja, koja su proizašla iz razvoja suvremene administracije, povećane pisane dokumentacije i promjena u društvu i ekonomici. Sve je to počelo predstavljati za arhive težak financijski i tehnički problem, jedan od najvećih problema suvremene arhivistike u svijetu. Zato se nametnula potreba, da arhivi revidiraju svoj stav i ponovo se usko povežu s upravom i administracijom uopće, kako bi im taj kontakt omogućio uspješno skupljanje i čuvanje arhivske građe. Kod toga je karakteristično, da francuski arhivi ne žele ostvariti vezu s upravom samo u pasivnom smislu, nego i u aktivnom. Oni ne žele samo pravodobno preuzimati od uprave i administracije arhivsku građu, već žele vršiti usluge pomažući upravi i administraciji u rješavanju različitih problema. Ta aktivnost u službi upravi nije, međutim, jedina karakteristika nastojanja francuskih arhiva. Sva novost nalazi se u širini shvaćanja te službe. Francuski arhivisti žele, osim gore spomenutog, biti korisni društvu uopće, i svojom aktivnošću steći povjerenje i razumijevanje ne samo uprave, već i javnosti. U tu svrhu obrazovali su specijalne službe arhivista u ministarstvima sa zadaćom da kontroliraju fondove, sređuju ih i brinu se za njihovu pravodobnu i brzu predaju Nacionalnom arhivu. Slične službe organizirane su i kod nacionaliziranih i privatnih poduzeća. Osim toga, u departmanima osnovani su centri za političku i ekonomsku dokumentaciju, kojima je zadaća sabirati i pružati podatke o ekonomskim, pravnim, političkim i kulturnim pojavama i problemima suvremenog društva, a stoje na usluzi i upravi departmana i građanima uopće.

Njemački arhivisti također uviđaju i ističu potrebu utiranja novih putova u toj domeni. I oni smatraju, da se ta služba arhiva mora aktivizirati i da njemački arhivi moraju napustiti praksu čekanja i pasivnosti pri skupljanju arhivske građe te da se moraju što neposrednije uključiti u poslovanje administracije, kako bi pravovremeno prihvatili spise i uklonili opasnost njihova uništavanja. Sante, koji se naročito zalaže za takvu obnovu arhiva i posebnu brigu za moderne fondove, uočava, da će to nastojanje naići na otpor jednog dijela arhivista, koji ne shvaćaju potpuno važnost ove službe. Čini se, da Nijemci vide u tome naročit problem, i zato tako često ističu potrebu novog obrazovanja arhivističkog kadra.

Veza arhiva s upravom i administracijom ukazuje se dakle kao opća tendencija u suvremenoj arhivistici. Uspješno izvršenje arhivskih zadataka (očuvanje građe, lakše i brže sređivanje fondova na osnovu poznavanja poslovanja ustanova), govori rječito o važnosti te veze. Pitanje »škartiranja« dokumenata, koje je jedno od najtežih u modernoj arhivistici, može se također lakše riješiti na temelju spomenute aktivnosti. Istina, taj neugledni posao udaljuje arhiviste od njihova usko-znanstvenog rada, i zbog toga ga mnogi dovoljno ne cijene, uz ostale ni sami arhivisti i historičari. Pritom se zaboravlja — a to ističu francuski i njemački arhivisti — da je to jedino moguće sredstvo, koje može osigurati i pružiti historiji izvornu materiju, te postići da moderni fondovi budu cjeloviti, dobro uređeni i što prije dostupni istraživanju.

Međutim, kolikogod su gore izneseni problemi položaja arhiva i njihove veze s upravom od velike važnosti, i kolikogod o njima ovisi uspješnost vršenja arhivske službe, ipak tu ne leži glavni problem arhiva. Središnje pitanje, koje je — kako se čini — uopće nametnulo tu temu krize arhiva, odnosi se na jednu od bitnih zadaća arhiva: same službe znanstvenom i napose historijskom izraživanju. To pitanje dira duboko u osnove arhiva, jer oni imaju svoje fizionomiju i svoj »raison d'être« upravo u vršenju te službe, koja je u uskoj vezi sa svim ostalim službama i arhivskim zadacima. Zbog toga stanje historijskog istraživanja nužno mora utjecati na cjelokupno stanje arhiva, i nije nimalo čudno, da su arhivisti potražili ovdje korijen krize, u kojoj se arhivi nalaze. Činjenica je naime, da historijsko istraživanje također proživljava krizu, a to se očituje na različite načine. Broj istraživača se umanjio, kako to na pr. utvrđuju francuski arhivisti, a i njihov se karakter promijenio. Broj erudita sveden je na skromnu i minimalnu mjeru, dok je porastao broj žurnalista, površnih izjavitelaca različitih kurioziteta, statističara i sličnih. Još samo studenti posjećuju arhivske čitaonice u većem broju radi diploma i disertacija. Profesori i već formirani znanstveni radnici rijetki su i malobrojni. Čini se, da su više skloni sintezama i da izbjegavaju analize, a kraj svega toga, kako napominju francuski arhivisti, istraživači ne poznaju paleografije.⁹ Njemački arhivisti uočavaju također ove činjenice. »Poznato je«, ističe u svom referatu Sante, »da se naučno istraživanje nalazi u krizi, prirast istraživača je premalen, prirast historičara na univerzama (grijentiranih prema znanstvenom radu) ne predstavlja u tome nikakvu iznimku. Historijskim institutima ne ide bolje; Monumenta Germaniae historica, koja bi trebala biti uzgajalište historičara Srednjeg vijeka, zašla su s obzirom na prirast naučnih radnika u čor-sokak.«¹⁰

U tom nazadovanju historijskog istraživanja vidi Braibant glavni uzrok nepoznavanju usluga, koje arhivi pružaju, i nerazumijevanja, koje iz toga proističe. Stagnacija stručnih studija nanosi štetu arhivima, dovodi u pitanje samu korisnost arhiva i, kako ističu Francuzi, utječe na same arhiviste tako da oni napuštaju arhive ili proživljavaju krizu svoga zvanja. Prema Braibantu uzroci toga stanja su različiti. On ih navodi, počevši od slabljenja strpljivosti i porasta odbojnosti prema radovima, koji zahtijevaju dulje vrijeme, do teškoća, na koje nailaze naučna društva prilikom objavljivanja svojih radova. Braibant na kraju zaključuje, da je stanje

⁹ Vidi o tome opširnije M. Kurelac, Francuski arhivi i njihova dostignuća, Arhivist 1955, svez. 3, str. 26—29.

¹⁰ M. Baudot (Inspecteur général des Archives), Les centres de documentation dans les Archives départementales. Predavanje održano na Internacionalnom arhivističkom sažau u Parizu, 17. II. 1955.

takvo, da se »snažna obnova historijskih istraživanja može ostvariti tek kroz duži niz godina,«¹¹ pa se zalaže za široku aktivnost arhiva na tom polju.

Njemački arhivisti, ukoliko Santeovo mišljenje doista ima »consensus omnium«, ne zauzimaju zapravo neki novi širi stav, iako smatraju, da to pitanje treba riješiti. Karakteristično je, međutim, da dok francuski arhivisti vide u krizi historijskog istraživanja pojavu, koja ima štetne posljedice i utjecaj na sam arhivistički kadar, Nijemci gledaju više drugu stranu te pojave i zaključuju, da u takvim okolnostima »potencijalu arhivista raste vrijednost« i da »oni predstavljaju jednu veliku zatvorenu grupu, na čiji je naučni rad upućena njemačka historijska nauka više nego ikada.«¹² Sante u tom smislu podcrtava odlučujuću važnost znanstvene kvalifikacije obrazovanja i zvanja arhivista i na kraju ističe, da se u tom pogledu (barem u Hessenu) »ne priznaje nikakva razlika između arhiva i sveučilišta, osim što docente treba odlikovati posebna sklonost za predavanja i nastavu.«¹³

Francuski arhivisti, za razliku od njemačkih, ističu kao svoj osnovni i glavni zadatak: pripremanje i organiziranje istraživanja, vršenje usluga istraživačima i vodstvo kroz arhivske fondove. Dakako, i francuski arhivisti vrše samostalna istraživanja, a i njihovo obrazovanje ima naročito naglašen znanstveno-istraživački smjer. Ali u spomenutoj krizi historijskog istraživanja oni ne polažu težište svoga rada na tu okolnost. Francuzi smatraju, da se kraj današnjeg stanja historijskog istraživanja i razvoja historijske nauke arhivi moraju brinuti za povećanje broja istraživača i koordinaciju njihova rada; da se moraju otvoriti široj publici, jer nije zadaća arhivista samo davati pravu orijentaciju u istraživanju, nego i pobuđivati interes za historiju, odgajati smisao za historijski dokumenat i razvijati općekulturnu djelatnost. U tom smislu djeluju mnoge novoosnovane ili obnovljene službe francuskih arhiva. Jedna vrsta njihovih djelatnosti je nastojanje oko organiziranja arhivskih, povremenih ili stalnih historijskih izložbi namijenjenih široj publici i nastavi u školama (obnova Muzeja francuske povijesti kao arhivskog muzeja i osnivanje sličnih muzeja u provinciji). Druga vrsta sastoji se u osnivanju školskih seminara istraživačkog smjera i Centra za informacije o istraživanju francuske historije (koji skuplja i objavljuje podatke o istraživanjima i istraživačima u svim francuskim arhivima sa svrhom koordinacije znanstveno-istraživačkog rada), zatim u organizaciji službe dostavljanja arhivalija na različna mjesta istraživanja i u međunarodnoj izmjeni arhivalija i t. d.

Da bi se značaj ove djelatnosti bolje uočio i ocijenio, treba imati na umu, da je kriza historijskog istraživanja u uskoj vezi s krizom, koju proživljava sama historijska nauka. Problem je preširok, da bi se ovdje mogao do kraja analizirati. Svakako je činjenica, da je historija prestala biti prva među znanostima, kao što je bila u XIX. stoljeću, kada su procvat historijsko istraživanje, pomoćne historijske nauke i arhivi. Historijska nauka razvila se, osim toga, kroz posljednjih pola stoljeća u složenu disciplinu, koja se gotovo u beskraj specijalizirala i čije su se metode i tehnika veoma umnožile. Ona se pokazala kao teška nauka, koja ne donosi brze rezultate, koja nikako nije apsolutna i čiji zaključci nisu neoporecivi. Sve te karak-

¹¹ Sante, o. c., str. 9.

¹² Braibant, o. c., str. 9.

¹³ Sante, o. c., str. 9.

teristike ne odgovaraju nadama, koje su mnogi u nju polagali, kad je rastao njezin utjecaj, kao ni atmosferi modernog vremena, orijentiranog prema prirodnim znanostima i tehnici. Moderno doba kao da ne može shvatiti mukotrpn i dugotrajni arhivski rad, bez ikakve bliže perspektive, a s veoma oskudnim rezultatima. Treba se uz to prisjetiti, da je historija prestala igrati u javnom životu onu ulogu, koju je igrala u doba romantičarsko-nacionalističkog raspoloženja. Ono je tražilo upravo u njoj oslonac, zbog čega je razumljivo, da je nekadašnje javno mijenje pokazivalo više interesa i za historiju i za arhive.

Dakle, u jednom promijenjenom odnosu prema historijskoj nauci i u samoj unutarnjoj krizi te nauke treba tražiti uzrok krize historijskog istraživanja, a dosljedno tome i arhiva. Zbog toga se čini, da je stanovište francuskih arhivista, koji smatraju da se kriza historijskog istraživanja ne će riješiti zatvaranjem u usko znanstveni rad, bliže realnosti, jer ima kao cilj da ukloni ono, što čini suštinu problema, t. j. opći pad razumijevanja za historiju, historijsko istraživanje i ustanove, koje ga omogućuju.

Rezimirajući izložena francuska i njemačka stanovišta prema suvremenim problemima arhiva može se zaključiti, da su ti problemi složeni i da se ne mogu svesti na ovo ili ono zasebno pitanje. Sve službe i zadaće arhiva u recipročnom su odnosu i ovise na kraju o pitanju historijskog istraživanja, koje im daje smisao. Ali iznad svega je važno naglasiti ovisnost arhiva i arhivskih problema od određene upravno-političke, društveno-ekonomske i kulturne stvarnosti. Uspješno rješenje suvremenih arhivskih pitanja nalazi se, kako se to dobro vidi, u usklađivanju arhivskih službi i djelatnosti arhiva sa stanjem u društvu i kulturi. U tom pogledu razabiru se tri razvojne komponente: u pitanju upravljanja arhivima arhivi se približavaju društvenom upravljanju; u pogledu službe upravi nameće se potreba uske veze s njom kao i neke vrste općedruštvene orijentacije arhiva; najzad, s obzirom na službu historiji i znanstvenom istraživanju, stanje historijske nauke zahtijeva uz modernizaciju usko-znanstvene službe i jednu općekulturnu orijentaciju.

Ako se na kraju želi u svijetlu gore iznesenih iskustava i analiza baciti pogled na problematiku naših arhiva, onda se spontano nameće pitanje, koliko su oni razvili svoju djelatnost u duhu tendencija razvitka arhivske službe u svijetu. Dakako, problemi se kod nas postavljaju nešto drugačije, nego u drugim zemljama, zbog specifičnog društveno-ekonomskog poretka, ali treba priznati, da se i naši arhivi svakodnevno sukobljuju s čitavim nizom gotovo identičnih problema, koji su u vezi s općom krizom arhiva. S druge strane treba istaći, da se tu ne radi o pojedinim formama nego više o orijentaciji u pojedinim pitanjima. Značajno je u tom pogledu, da su naši arhivi u posljednjih deset godina u mnogome pokročili naprijed i — što je najbitnije — našli danas mjesto, koje odgovara društveno-ekonomskom i upravno-političkom poretku naše zemlje. Prema najnovijem nacrtu zakona o arhivima ostvareno je društveno upravljanje arhivima, čime je izbjegnuta opasnost njihova uključanja u upravu, ili isključivo podvrgavanje Savjetima za prosvjetu i kulturu, odnosno prosvjetnim odjelima. Glavni arhivski savjet i Republički arhivski savjeti — čiji su članovi arhivski stručnjaci, historičari i ostali javni radnici — predstavljaju toliko potrebnu široku bazu, koja pruža garancije za uspješno rješavanje mnogobrojnih problema arhiva. Arhivska vijeća pojedinih arhiva — čiji se članovi biraju dijelom iz redova građana, dijelom iz osoblja radnog kolektiva — omogućuju kao

društveni organi upravljanja svojim neposrednim odlukama i kontaktima svestranu, možemo reći: općedruštvenu orijentaciju arhiva u konkretnim uvjetima. To dakako ne znači, da su spomenutim formama rada automatski riješeni svi arhivski problemi. Mnogi od njih još uvijek stoje i stajat će još dugo pred našim arhivima. Strukturom arhivske službe, međutim, kakva je stvorena kod nas, i njezinom orijentacijom (a ova odgovara kako se iz svega vidi, tendencijama razvoja arhivske službe u svijetu), ostvarena je realna baza za rješenje tih problema a time i perspektiva za daljnji razvoj.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA IX.

1956.

BROJ 1—4

NAKLADA »ŠKOLSKA KNJIGA« / ZAGREB

Redakcioni odbor:

OLEG MANDIĆ
JAKŠA RAVLIĆ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

IZDAJE
POVIJESNO DRUŠTVO HRVATSKE
ZAGREB